

Problém evropské identity není problém logický, ale historický, přičemž historií tu musíme myslet nejenom minulost, ale také přítomnost a zejména budoucnost. To je důležité pro náležité porozumění otázce po tom, co je Evropanům, tj. evropským lidem a národům společné. Máme-li na mysli něco jako vlastnosti nebo výbavu, pak najdeme mnohem víc rozdílností než podobností. To znamená, že každá na podobnosti založená identita může být jen částečná. Ale to není jediný způsob, jak můžeme chápat to, co je „společné“. Vezměme si příklad, který ostatně s problémem evropské identity velmi úzce souvisí, totiž příklad národa a národnosti. Když jsem jako student rok po válce přijel na několik týdnů do Anglie, měl jsem v mezinárodně platném pase dvě rubriky: „nationality“ a „nationality by birth“. Obě rubriky byly vyplněny následovně: nationality – Czechoslovak, nationality by birth – Czech. V prvním případě šlo o občanskou resp. státní příslušnost, v druhém o tzv. národnost. A v obou případech šlo o něco, co vlastně nelze chápat jako vlastnost. Vlastnost je něco, co vlastním, co mám, co je mým vlastnictvím. Ale stát není mým vlastnictvím, stát nemám – spíš právě naopak: stát má mne, přinejmenším do jisté míry. Mnohem obtížněji se to vykládá o národě a národnosti, protože sama myšlenka národa je vymyšlená, je to fikce, která však byla uskutečněna ve formě ideologie a potom i ve formě společenské, historické reality. V každém případě však platí, že také národ je víc než jednotlivec. Tak jako stát zahrnuje v sebe občany, tak zase národ (lid) zahrnuje v sebe jednotlivce. Ještě jinak se to má se společenstvím lidí, kteří „mají“ společný jazyk. Každému je zřejmé, že jazyk není ničím, co by kdokoli z nás mohl „mít“. Jazyk je jakousi obdobou biotopu či biosféry na vyšší úrovni: je to logotop či spíše logosféra určitého společenství lidí, kteří jsou v tomto jazyce více či méně „doma“, kteří v něm nejen slovy, ale zejména myšlenkami pobývají. A význam jazyka jde dokonce ještě mnohem dál: jazyk nám jaksi předřikává vždycky, když něco chceme říci, ba vede, nese, tlačí naše myšlenky všude tam, kde něco chceme myslet a myslíme. A tak můžeme i zde říci, že spíše „má“ jazyk nás, než naopak my máme jazyk. A tím se dostáváme k Evropě a její identitě. Ta je jazykově připravena především řečtinou a po ní latinou, která se z barbarského jazyka kultivovala napodobováním řečtiny, někdy dokonce přebíráním jejích slov a vazeb. Celá skupina evropských jazyků je z latiny přímo odvozena (jsou to tzv. románské jazyky), a většina ostatních evropských jazyků je více či méně ovlivněna středověkou latinou, zčásti pak z latiny odvozenými jazyky (např. v angličtině je mnohé z francouzštiny, ovšem vedle vlivu dalších starých i novějších jazyků). V tom smyslu je vnitřní struktura a gramatická stavba evropských jazyků značně podobná a nepochybně se tu prosadily i společné indo-evropské (resp. indo-germánské) kořeny (prákrť, sanskrť). Nicméně právě přes jazyk se dostáváme k tomu nejpodstatnějšímu: k bytostné povaze jazyka resp. jazykových útvarů náleží, že se vztahují k něčemu, co je mimo rámec samého jazyka a co není jeho součástí. A na tomto místě se konečně dostáváme k tomu nejpodstatnějšímu, totiž že evropská identita je založena nikoliv v tom, co je součástí evropských dějin a evropských tradic, nýbrž především v tom, co je mimo ně, ale k čemu se všechny tyto tradice vztahují. Základ evropské identity je třeba hledat a vidět ne v tom, co je součástí a složkou evropské skutečnosti, ale především v tom, co se součástí evropské skutečnosti nestalo a nikdy nestane, ale k čemu se Evropa v celých svých dějinách obrací a vztahuje, a to zase nikoli pouze směrem do minulosti, ale také a dokonce především do budoucnosti. Evropa nikdy dosud nebyla naprostou identitou, ale její identita se rodila a rostla intenzitou vztahu k něčemu, co Evropu vždycky přesahovalo a vždycky přesahovat bude. Budoucnost Evropy trvá a roste vztahem Evropy a Evropanů k budoucnosti.

(Písek, 990129-2.)